Note la „Abolirea omului" de C.S. Lewis (1943), la început de mileniu

Rodica ALBU

> "For the power of Man to make himself what he pleases means, as we have seen, the power of some men to make other men what they please."
>
> C.S. Lewis, *The Abolition of Man*

În contextul dinamicii economice, politice, informaţionale şi demografice actuale, puţini mai au deschiderea – şi încă mai puţini răgazul – de a-şi pune problema drepturilor şi îndatoririlor umanităţii privind conservarea patrimoniului cultural global. Două întrebări care apar în primă instanţă vizează (1) definiţia culturii sau, mai bine zis, ideile despre ce este cultura şi (2) posibilitatea de a distinge, dincolo de módele şi modélele propagate în anumite zone sau perioade, *un nucleu primordial* de valori a cărui distrugere ar însemna însăşi distrugerea rasei umane.

Un răspuns parţial la prima întrebare ni-l oferă Dan Sperber prin prisma modelului „epidemiologic" lansat de acesta în volumul *Explaining Culture* :

> „...o idee, născută în creierul unui individ, poate avea, în creierul altor indivizi, descendenţi care-i seamănă. Ideile pot fi transmise şi, fiind transmise de la o persoană la alta, se pot chiar propaga. Unele asemenea idei – credinţe religioase, reţete culinare ori ipoteze ştiinţifice, de exemplu – se propagă atât de eficient încât, în versiuni diferite, pot ajunge să invadeze în mod durabil populaţii întregi. Cultura este alcătuită, în primul şi în primul rând, din asemenea idei molipsitoare. Mai este, de asemenea, alcătuită din toate producţiile (ca scrieri, obiecte de artă, unelte etc.) a căror prezenţă în spaţiul comun al unui grup uman permite propagarea ideilor. Merită încercată o explicaţie de ce şi cum unele idei ajung să fie contagioase.
>
> A explica cultura, aşadar, înseamnă a explica de ce şi cum anumite idei se întâmplă să fie contagioase. Aceasta impune dezvoltarea unei adevărate *epidemiologii a reprezentărilor*."
>
> (Sperber 1996: 1)

A doua întrebare porneşte de la constatarea că în lumea de azi, când modele culturale se succed într-o dinamică ameţitoare, dirijată de forţele care, conştient sau nu, fac politică culturală, apare tot mai clar riscul ca, prin abolirea valorilor tradiţionale, să se anuleze însăşi capacitatea omului de a distinge valoarea de non-valoare şi, în ultimă instanţă, să dispară din vocabularul jargonului internaţional însuşi conceptul de valoare. Acesta va fi fiind păstrat ca „obiect de patrimoniu", adică de muzeu, dar fără acel suflu ce dă viaţă conceptelor şi reprezentărilor active.

Philologica Jassyensia, An II, Nr. 2, 2006, p. 9-16

BDD-A779 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:08 UTC)

În acest context, merită adus în atenţia publică românească un set de trei prelegeri academice ţinute de profesorul englez C.S. Lewis, cunoscut cititorului român ca scriitor din traducerile apărute la noi în ultimii ani[1]. Scrierile lui Lewis, străbătute de ceea ce Chad Walsh numea „creştinism clasic”[2], adică nici fundamentalist şi nici modernist, operează cu trei concepte de bază :

(1) acela de *natură*, adică sistemul tuturor fenomenelor în timp şi spaţiu;

(2) cel de *Dumnezeu*, creatorul, salvatorul şi susţinătorul naturii şi omenirii;

(3) cel de *om* în raportul său cu natura, cu Dumnezeu şi cu ceilalţi oameni.

Cele trei prelegeri de care vorbeam au fost ţinute în timpul celui de-al doilea război mondial şi au fost publicate în 1943 sub forma unui eseu în trei părţi intitulat *Abolirea omului*[3].

Abolirea omului a apărut în premieră pentru cititorul român într-un volum alcătuit pentru – şi în colaborare cu – studenţi. Volumul, intitulat *Inklings. Litera şi spiritul* [4], conţine selecţiuni *din* şi *despre* opera a patru scriitori şi oameni de cultură din spaţiul anglo-saxon preocupaţi de explorarea multiplelor faţete ale spiritului uman şi, cu deosebire, de studiul imaginaţiei, al universurilor create de aceasta şi al rolului pe care aceasta îl are în structurarea destinului individual şi a celui colectiv, inclusiv la nivel planetar şi cosmic. Cei patru se numesc C.S. Lewis (1898-1963), Owen Barfield (1898-1997), J.R.R. Tolkien (1892-1973) şi Charles Williams (1886-1945)[5], s-au făcut cunoscuţi în Oxfordul interbelic sub numele colectiv de *Inklings* (engl. „stropi de cerneală”, dar şi „bănuieli”, „idei vagi”, „aluzii”, „semne”) şi au fost legaţi de o aleasă – şi uneori incomodă – prietenie, sub deviza „adevărata prietenie înseamnă opoziţie”. Opera lor, care, paradoxal, pare tot mai actuală pe măsura trecerii timpului, acoperă o paletă largă de preocupări, concretizate în prelegeri şi studii universitare, eseuri sclipitoare şi beletristică acoperind genuri diverse. Cei patru şi prieteni de-ai lor, îndeosebi scriitori fascinaţi de capacitatea mitopoietică[6] a speciei umane, se adunau pentru, a discuta literatură şi, în special, propriile proiecte literare, dar şi pentru a dezbate probleme existenţiale, morale şi estetice. Întâlnirile aveau loc o dată sau de două ori pe săptămână, iar participanţii nu se cruţau unii pe alţii şi, tocmai de aceea, fiecare a fost stimulat şi ajutat să crească prin confruntarea cu ceilalţi. Grupul îi avea ca „nucleu dur” pe C.S. (Jack) Lewis, distinsul profesor de literatură medievală şi renascentistă, şi pe prietenul acestuia J.R.R. Tolkien, venit în 1925 de la Universitatea din Leeds, profesor de

[1] Acestea sunt: Lewis 1987, Lewis 1993, Lewis 1993, Lewis 1995, Lewis 1997, Lewis 1997-2003, Lewis 2004.

[2] Walsh, 1949: 171.

[3] Tradus şi ca *Desfiinţarea omului*.

[4] În cele ce urmează, vom numi acest volum INKLINGS.

[5] În România, C.S. Lewis şi J.R.R. Tolkien sunt tot mai populari datorită literaturii „pentru copii de toate vârstele” pe care au produs-o, însă Owen Barfield şi Charles Williams sunt încă necunoscuţi. Prin acest volum, la care au colaborat oameni de litere români şi străini, cititorului român i se pune la dispoziţie o selecţie din şi despre opera celor patru „Inklings”. Atât textele originale, cât şi comentariile din diferite unghiuri privind personalitatea şi opera lui Lewis, Tolkien, Williams şi Barfield reflectă erudiţia, trăirea şi harul a patru spirite alese, creatori ei înşişi de spaţii imaginare (Lewis, Tolkien, Williams) sau exploratori ai acestora din diferite unghiuri – al istoriei literare şi istoriei ideilor (Lewis, Barfield), al moralei creştine (Lewis, dar şi Tolkien şi Williams), al lingvisticii şi filosofiei limbii (Barfield, Tolkien), al antropologiei şi antroposofiei (Lewis, Barfield).

[6] *Mythopoeic* în original. În limba română am preferat varianta *mitopoietic(ă)*, transparentă etimologic. O altă opţiune ar fi putut fi *mitopoetic(ă)*, creată prin analogie cu termenii medicali *hematopetic* şi *angiopoetic* (substantive corespunzătoare: *hematopeză* şi *angiopoeză*).

BDD-A779 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:08 UTC)

anglo-saxonă, bun cunoscător de greacă veche, latină, finlandeză şi chiar „inventator de limbi", iar din 1945, profesor de limbă şi literatură engleză la Merton College[7].

Cele trei prelegeri rostite de C.S. Lewis la King's College, Newcastle (pe atunci parte componentă a Universităţii din Durham), în 1942, în plin război, cu conştiinţa responsabilităţii faţă de specia umană, îşi păstrează nealterată actualitatea, deoarece ridică problema afectelor, a valorilor, a politicilor culturale şi a riscului îndepărtării de la însăşi esenţa umană într-o manieră care ni le face contemporane.

Prima prelegere, intitulată *Oameni fără piept* [8], porneşte de la un manual şcolar de limba şi literatura engleză, dar şi de la structura tripartită a omului, descris ca având o componentă cerebrală, una viscerală şi, între cele două, una afectivă, emoţională, care le uneşte şi le armonizează. Se demonstrează felul în care educaţia contemporană[9] autorului (la nivel de şcoală şi nu numai) dezechilibrează structura tripartită a omului prin manipularea şcolarului în direcţia ignorării – sau chiar a anihilării – liantului dintre „omul cerebral" şi „omul visceral", adică a centrului fiinţei, a „omului afectelor". „Secând sensibilitatea elevilor noştri nu facem decât să-i transformăm în pradă mai uşoară în mâinile propagandistului atunci când se va ivi acesta" (INKLINGS : 92). Prin operaţiunile curente de „demitizare" şi de plasare la acelaşi nivel valoric a unei opere de artă şi a unei reclame, de pildă, se ajunge la o anulare a unor ierarhii valorice tradiţionale. Această „nivelare" valorică prin demitizare nu se face neapărat cu rea-credinţă. Poate fi şi o formă de întărire a minţii elevilor în faţa emoţiei. Credinţa lui Lewis este, însă, că singura formă de apărare împotriva falselor sentimente este cultivarea sentimentelor" (INKLINGS : 92). prin educarea centrului afectiv al fiinţei[10] în direcţia recunoaşterii existenţei unor valori obiective, cu „credinţa că unele atitudini chiar sunt adevărate, iar altele chiar sunt false, faţă de ceea ce este universul şi de ceea ce suntem noi" (INKLINGS : 95). Lewis consideră că „stările emoţionale pot fi în armonie cu raţiunea (când percepem plăcerea a ceea ce se cuvine aprobat) sau în afara armoniei

[7] Întâlnirile aveau loc fie în camerele lui C.S. Lewis de la Magdalen College, fie, mai ales în dimineaţa zilelor de marţi, în localul „Eagle and Child", cunoscut şi sub numele de alint „Bird and Baby", un „pub" care încă îşi menţine blazonul – profitabil – de gazdă a celebrului grup.

[8] În original, *Men without Chest.*

[9] Operaţiunea ce se întreprinde prin manuale şcolare şi alte asemenea „este cea de a produce Oameni fără Piept. E ciudat că li se spune în mod obişnuit intelectuali. Aceasta le dă şansa de a putea spune că cel care îi atacă atacă însăşi Inteligenţa. Nu este aşa. Aceştia nu se deosebesc de alţi oameni, nici printr-o pricepere ieşită din comun de a găsi adevărului nici prin vreo chemare autentică de a porni în căutarea lui. Ar fi chiar ciudat să fie aşa: o devoţiune plină de perseverenţă faţă de adevăr, un frumos simţ al onoarei intelectuale nu s-ar putea menţine multă vreme fără ajutorul unui sentiment pe care Gaius şi Titius l-ar putea demitiza la fel de uşor ca pe oricare altul. Nu este vorba de exces de gândire, ci de un defect în privinţa emoţiilor fertile şi generoase care îi marchează. Capul nu le e mai mare decât unul obişnuit; dar ceea ce-l face să pară astfel este atrofierea pieptului de sub el.

Iar în tot acest timp – aceasta este tragi-comedia situaţiei noastre – continuăm să cerem tocmai acele calităţi pe care le facem să fie imposibile. Cum deschizi un periodic, dai de afirmaţia că civilizaţia noastră are nevoie de mai multă „forţă", mai mult dinamism, sacrificiu de sine ori „creativitate". Într-o manieră teribil de simplistă, îndepărtăm organul, dar pretindem funcţia. Facem oameni fără piept, dar le cerem să fie virtuoşi şi întreprinzători. Râdem de onoare, dar suntem şocaţi când găsim trădători printre noi. Castrăm şi ne aşteptăm ca animalul castrat să fie bun de prăsilă" (INKLINGS: 98).

[10] Importanţa acestui centru al fiinţei este redescoperită de contemporanii noştri, care, în sfârşit, alătură mult vehiculatului I.Q. şi un E.Q., coeficientul emoţional. (A se vedea cartea lui Daniel Goleman, *Emotional Intelligence*, de curând tradusă şi în limba română).

BDD-A779 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:08 UTC)

cu raţiunea (când percepem că acea plăcere e corectă, dar nu o putem simţi)" deoarece „aprobările şi dezaprobările noastre reprezintă astfel recunoaşteri ale unor valori obiective şi răspunsuri la o ordine obiectivă". În sprijinul acestor idei sunt invocaţi deopotrivă Platon, Aristotel ori Sfântul Augustin, înţelepciunea indiană, cea chineză şi cea a vechilor evrei. Se vorbeşte de „Calea pe care merge universul" (*Tao*), Legea cea adevărată (vechii evrei), armonia cu natura (Confucius), *ordo amoris* (Sf. Augustin).

A doua parte, *Calea*[11], este o demonstraţie cu instrumente logice a faptului că, tot mai frecvent, etajul de sus, partea din noi ce se poate numi „omul cerebral", este pus la treabă în scopul satisfacerii etajului de jos, visceral. Acest lucru se face fie prin încurajarea directă a acestui tip de demers, fie prin lansarea planificată a lozincilor stimulatoare, lozinci aflate în afara a ceea ce se poate numi Morala Tradiţională, Legea Naturală, Primele Principii sau, cu un termen pe care Lewis îl preferă din comoditate, TAO. Aceasta este singura sursă a judecăţilor de valoare şi subsumează legi scrise sau nescrise, dar prezente (încă) la toate popoarele, legi ca datoria faţă de copii şi urmaşi şi cea faţă de strămoşi şi părinţi, buna credinţă şi respectul pentru adevăr, legea binelui general şi a celui particular, a compasiunii şi generozităţii. Lipsa educaţiei în sensul respectării acestor legi fundamentale pentru specia umană se întoarce împotriva speciei umane înseşi.

> „La ce bun să existe noi sisteme sau (aşa cum se numesc acum) „ideologii"; toate constau din fragmente din însuşi *Tao*, dislocate arbitrar din context ca întreg şi apoi gonflate până la nebunie în izolarea lor şi totuşi datorând numai şi numai lui *Tao* întreaga validitate pe care o au. Dacă datoria mea faţă de părinţi este o superstiţie, atunci tot aşa este şi datoria mea faţă de posteritate. Dacă dreptatea este o superstiţie, atunci la fel este şi datoria mea faţă de ţară sau rasă. Dacă preocuparea pentru cunoaşterea ştiinţifică este o valoare reală, tot aşa este şi fidelitatea conjugală."
>
> (INKLINGS : 109)

Or dacă Inovatorul – nume generic care în 1942-1943 putea fi asociat cu Hitler, dar sub care poate funcţiona o părticică din fiecare dintre noi – dacă Inovatorul, în grija sa, de altfel lăudabilă, pentru Posteritate, plasează pe primul loc valoarea economică şi îşi fixează ca obiectiv hrănirea şi îmbrăcarea oamenilor, obiectiv pentru care lasă deoparte scrupulele privind dreptatea şi buna-credinţă, atunci el nu mai acţionează din interiorul Legii, ci din afara ei. Se respinge astfel tot ce poate fi marcat conceptual ca valoare, marele scop şi marele triumf rămânând „cucerirea Naturii", uitându-se că aceasta include şi acea fărâmă dură de natură care s-a numit Conştiinţa omului.

Partea a treia, *Abolirea Omului*[12], porneşte de la expresia „Cucerirea naturii de către om" – o expresie folosită frecvent în scopul descrierii progreselor din ştiinţele aplicate – şi demonstrează posibilitatea reală ca puterea să fie exercitată de o minoritate din ce în ce mai mică, iar fiecare putere câştigată de către om să fie – chiar este – şi o putere asupra şi împotriva omului. Cu fiecare victorie omul este generalul care triumfă, dar, pe lângă aceasta, este şi prizonierul din urma carului triumfal, afirmă Lewis (INKLINGS : 119).

[11] În original, *The Way.*
[12] În original, *The Abolition of Man.*

BDD-A779 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:08 UTC)

Este drept – şi e normal să fie aşa – că în toate epocile hrana şi educaţia au fost căi de exercitare a puterii. Dar situaţia pe care o anticipă Lewis este nouă în două privinţe. În primul rând, puterea va creşte enorm. Nu datorită puterii, ci datorită fiecărei mame adevărate şi fiecărui copil adevărat se mai păstrează, încă, ceva din starea de sănătate a rasei umane. Dar modelatorii noii ere, înarmaţi cu puterile unui stat omnicompetent şi cu tehnici ştiinţifice irezistibile vor ajunge să obţină o rasă de specialişti în condiţionare care efectiv pot modela posteritatea în orice formă doresc (cf. *Abolirea omului*, în INKLINGS : 117). Nu e nimic rău în aceasta dacă se acţionează din interiorul lui *Tao*. Dar, şi aici intervine al doilea aspect, lucrurile stau altfel decât în vechime. Educaţia veche „era un fel de propagare – oameni transmiţând altor oameni omenia; cea nouă este simplă propagandă" (INKLINGS : 97). Pentru înţelepţii din vechime, problema cardinală fusese cum să pună de acord sufletul cu realitatea, iar soluţia fusese cunoaşterea, autodisciplina şi voinţa. Atât tipul uman pe care îl viza educaţia, cât şi motivul pentru producerea acestuia erau prescrise de *Tao*, o normă căreia înşişi profesorii i se supuneau. Tânărul neofit era iniţiat în misterele umanităţii – era „*lecţia de zbor dată de către păsările bătrâne celor tinere*" (*s.n.* – R.A.). Acum însă – şi în perspectivă – specialiştii în condiţionări se emancipează. Nu se mai supun Legii Tradiţionale, ci optează pentru un *Tao* artificial pe care vor să-l implementeze în rasa umană. Supuşii lor nu vor fi necesarmente oameni nefericiţi. „Nu mai sunt oameni. Sunt artefacte. Victoria finală a omului s-a dovedit a fi abolirea omului" (*Abolirea omului*, în INKLINGS : 119). Iar dacă procedeele propagate prin eugenie (spune Lewis, dar acum din păcate putem adăuga şi clonarea) vor fi destul de eficiente, nu vor mai exista revolte, ci cu toţii se vor instala confortabil în umbra specialiştilor în condiţionări până la încheierea ciclului de viaţă al acestei planete (pe care Lewis, optimist, îl vede ca fiind atunci când se răceşte soarele).

În încercarea – victorioasă – de a vedea „prin" lucruri, cucerind Natura pas cu pas, se uită faptul că „văzutul prin" ceva are ca singur rost acela de a vedea „ceva" dincolo – ne bucurăm că fereastra este transparentă ca să putem vedea grădina. Dar ce-ar fi dacă şi grădina ar fi transparentă? Dacă vezi prin orice, atunci totul este transparent, inclusiv Principiile Primordiale. „O lume complet transparentă este una complet invizibilă", conchide Lewis (INKLINGS : 128).

De fapt Lewis nu încearcă să pledeze pentru *Tao* cu argumente, pentru că validitatea Legii nu poate fi construită deductiv. Dar nu poate să nu remarce că civilizaţii ivite pe lume în diferite părţi ale planetei, cel puţin aparent independent una de alta şi marcate de credinţe religioase distincte, recunosc aceleaşi principii morale fundamentale, ce vor fi izvorât, în primă şi în ultimă şi în eternă instanţă, dintr-un singur centru, de unde au fost duse mai departe, spune Lewis, ca o boală infecţioasă (şi aici Lewis anticipă modelul epidemiologic propagat de Sperber – v. *supra*) sau ca succesiunea apostolică (adaugă tot Lewis).

Aceasta demonstraţie-avertisment nu este neapărat pesimistă. Dacă ar fi fost aşa, nici nu şi-ar fi avut rostul. Adevărata obiecţie – şi mesajul peste timp – „este aceea că dacă omul se va trata pe sine drept materie primă, materie primă va fi; nu materie primă ce urmează să fie manipulată de sine însuşi, aşa cum cu drag îşi imagina, ci manipulată de simpla poftă, adică de Natură pur şi simplu, în persoana propriilor Specialişti în Condiţionări dezumanizaţi" (INKLINGS : 123).

BDD-A779 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:08 UTC)

Cât despre concepţia lui Lewis privind actul de creaţie – act generator de valori – o găsim explicată şi ilustrată în alte scrieri ale sale. Lucrări ca *The Allegory of Love*[13] and *The Discarded Image* sugerează opţiunea pentru o teorie „religioasă" a creaţiei, opusă cultului narcisist al „geniului". După Lewis, autorul nu dă viaţă vreunei forme de frumuseţe sau înţelepciune cum n-a mai existat, ci încearcă să reflecteze cu mijloacele artei sale ceva din Frumuseţea şi Înţelepciunea Eternă. O teorie creştină a imaginaţiei literare ar avea, aşadar, „afinităţi cu teoria primitivă sau homerică conform căreia poetul este doar un întreţinut al muzei". Ar avea legătură şi cu teoria platoniciană despre Forma transcendentă, parţial imitabilă pe pământ, dar în nici un caz nu ar fi consonantă cu ideea că literatura ori o altă formă de artă este o modalitate de expresie a geniului individual.

Valoarea reprezintă obiectivarea *esenţei umane* în produse ale activităţii creatoare, fie ele culturale (în sens restrâns), materiale ori spirituale. Crearea unor tipare care blochează activarea Legii (pentru care Lewis împrumută termenul *Tao*) în om şi activează, în schimb, atitudini psiho-mentale negative bruiază accesul la valorile morale fundamentale înscrise în noi, la principiile primordiale şi orientează omenirea pe făgaşul unui *Tao* artificial, inevitabil distructiv.

Felul în care valorile tradiţionale sunt demontate, demitizate, relativizate, iar voinţa câtorva norocoşi modelează „ideologii" după bunul lor plac se reflectă şi în felul în care ne este afectată limba.

> „Pe vremuri îi omoram pe oamenii răi; acum lichidăm elementele antisociale. Virtutea a devenit *integrare* şi hărnicia *dinamism*, iar băieţii demni de a primi o funcţie constituie „material potenţial" pentru funcţii publice. Cele mai minunate dintre toate, virtuţile voinţei şi echilibrului – şi chiar inteligenţa obişnuită – sunt etichetate drept *rezistenţă-la- vânzare-ieftină.*"
>
> (INKLINGS : 124)

Desigur şi un mare poet, care „a iubit şi s-a hrănit cu limba sa maternă", poate opera schimbări mari în limbă, „dar schimbările pe care le aduce el în limbă sunt în spiritul limbii însăşi, căci el lucrează din interior. Din interiorul limbii care suferă, dar care i-a şi inspirat schimbările" Aşa este engleza lui Shakespeare faţă de Basic Englsh – este „diferenţa dintre schimbarea dinăuntru şi schimbarea din afară, dintre organic şi chirurgical" (INKLINGS : 110).

Scopul educaţiei – poate chiar scopul existenţei – rămâne dezvoltarea fizică, emoţională, mentală şi spirituală armonioasă, fără neglijarea nici unuia din compartimente. Re-cunoaşterea, în deplină conştienţă, a faptului că întreaga existenţă naturală este sfântă şi că liberul arbitru – drept absolut, universal – incumbă o imensă responsabilitate, adică imense îndatoriri, ar trebui să fie baza pentru salvarea patrimoniului valorilor fundamentale – nemateriale – a căror actualizare impun rearmonizarea dintre „omul visceral", „omul afectelor" şi „omul cerebral" prin redescoperirea miezului

[13] *The Allegory of Love* – substanţial studiu al poeziei medievale din secolul al XI-lea Languedoc şi pînă în secolul al XV-lea englez, în care se insistă îndeosebi pe *Roman de la Rose* şi *The Fairie Queene* şi pe opera unor poeţi ca Chaucer, Gower and Thomas Usk.

BDD-A779 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:08 UTC)

moral-emoţional armonios al fiinţei („the middle element"[14]), capabil, în corecta sa corelare cu raţiunea, să intuiască ierarhiile şi priorităţile valorice.

> „Cât timp suntem în Tao şi vorbim din interior, putem vorbi de puterea Omului asupra lui însuşi într-un sens cu totul analog autocontrolului individual Dar din momentul în care păşim în afară şi considerăm că *Tao* este doar un produs subiectiv, această posibilitate dispare. Ceea ce au oamenii acum în comun e doar o abstracţiune universală, un c.m.m.f.c, iar victoria Omului asupra lui însuşi echivalează pur şi simplu cu controlul de către Specialiştii în Condiţionări asupra materialului condiţionat, lumea post-umană pe care aproape toţi oamenii de toate naţiunile, unii cu ştiinţă şi alţii fără ştiinţă, se străduiesc s-o producă în prezent."
>
> (INKLINGS : 125)

Aşadar, întregul traseu al omului în lume îşi păstrează caracterul optim atât timp cât evoluează în armonie cu Legea Naturală sau Morala Tradiţională, pe care Lewis preferă să o numească concis *Tao*, iar nu în conformitate cu formula „omul învinge Natura", care implică autodistrugerea.

> „Revolta noilor ideologii împotriva lui *Tao* este revolta crengilor împotriva copacului : dacă rebelii ar fi să reuşească, ar descoperi că s-au distrus pe ei înşişi. Mintea umană nu mai are puterea de a inventa o nouă valoare, aşa cum nu are cum să-şi mai imagineze o nouă culoare primară sau, tot aşa, să creeze un nou soare şi un nou cer sub care să adaste."
>
> (INKLINGS : 109)

Exemplar prin logica discursului inspirată din retorica clasică, dar şi prin pulsaţia morală a unei conştiinţe profund responsabile, acest mesaj, lansat ca un avertisment în perioada marii conflagraţii mondiale, rămâne de o tulburătoare actualitate.

Bibliografie

INKLINGS = Albu, Rodica (ed.), *Inklings. Litera şi spiritul*. C. S. Lewis, J. R. R. Tolkien, Charles Williams, Owen Barfield, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 2004.

Goleman, Daniel, *Inteligenţa emoţională*, Bucureşti, Curtea Veche, 2001.

Heenan, John, 2000. *Making Sense of Values* (http://www.teachingvalues.com/valuesense.html)

Lewis, C.S., *Abolirea omului* [The Abolition of Man], traducere de Rodica Albu, în *Inklings. Litera şi spiritul*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 2004, p. 85-135.

Lewis, C.S., *Creştinismul redus la esenţe* [Mere Christianity], Illinois, Societatea Misionară Română, Wheaton, 1987.

Lewis, C.S., *Cronicile din Narnia* [The Chronicles of Narnia – şapte romane pentru copii], Bucureşti, Editura RAO, 1997-2003.

Lewis, C.S., *Departe de planeta tăcută* [Out of the Silent Planet], traducere de Mirela Rădoi, Cluj-Napoca, Editura Logos, 1995.

Lewis, C.S., *Desfiinţarea omului* [The Abolition of Man], traducere de Petruţa-Oana Năiduţ, Bucureşti, Editura Humanitas, 2004.

[14] După Lewis, „it is by this middle element that man is man: for by his intellect he is mere spirit and by his appetite mere animal". (Lewis 1999: 15) – prin elementul de mijloc este omul om, caci prin intelect este doar spirit, iar prin pofte doar animal.

BDD-A779 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:08 UTC)

Lewis, C.S., *Despre minuni. Cele patru iubiri. Problema durerii* [Miracles, The Four Loves. The Problem of Pain], traducere de Sorin Mărculescu şi Vlad Russo, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997.
Lewis, C.S., *Leul, vrăjitoarea şi garderoba* [The Lion, the Witch and the Wardrobe], traducere de Rodica Albu, copertă şi ilustraţii de Val Munteanu, Iaşi, Editura Junimea – Chişinău, Editura Hyperion, 1993 (din ciclul *Cronicilor din Narnia*).
Lewis, C.S., *Scrisorile lui Zgîndărilă. Scrisorile unui drac bătrîn către un drac tînăr* [The Screwtape Letters], traducere de Mirela Rădoi, Cluj-Napoca, Editura Logos, 1993.
Lewis, C. S., *The Abolition of Man* (publicat pentru prima oară în 1943), Londra, Fount, 1999.
Lewis, C. S., *The Allegory of Love. A Study in Medieval Tradition* (publicat pentru prima oară în 1936), Oxford, New York, Oxford University Press , 1977.
Lewis, C. S., *The Discarded Image* : *An Introduction to Medieval and Renaissance Literature*, Cambridge University Press,. 1994.
Sperber, Dan, *Explaining Culture. A Naturalist Approach*, Oxford, Blackwell, 1996.
Walsh, Chad, *C. S. Lewis, Apostle to Skeptics*, New York, Macmillan, 1949.

Notes on *The Abolition of Man* by C. S. Lewis(1943) at the Turn of the Millennium

The starting point of this article is *The Abolition of Man*, a celebrated rhetorical text based on the three lectures which the professor of Medieval and Renaissance English literature, writer and moralist C.S. Lewis delivered during the Second World War and which reflected an academic and humanist's worries under the specific circumstances of those times dominated by the Nazi terror. Rodica Albu uses Lewis's text as a pretext and, by reiterating his worries and revealing the immediacy of his demonstration for the contemporary world, she also raises the issue of the identification (from a contemporary perspective) and the preservation (beyond any cultural fads and fashions) of that nucleus of ultimate values whose destruction would mean the destruction of the human species itself.

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
România

BDD-A779 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:08 UTC)